

Ένα κείμενο τής κινέζικης Πολιτιστικής επανάστασης

Εισαγωγή

(Η πολιτιστική επανάσταση καί η κομμούνια τής Σαγκάης)

του Γ. Μηλιού

Η πρόσφατη ιστορία τής Κίνας σημαδεύεται διαρκώς από θαθείες αλλαγές. Άλλαγές πού δέν περιορίζονται μόνο στο άνωτατο πολιτικό προσωπικό του κρατικού μηχανισμού και στην καθοδήγηση του Κομμουνιστικού Κόμματος, αλλά συνταράσσουν ολόκληρο τόν κοινωνικό κορμό προκαλώντας θαθείες τομές στη συνολική «γραμμή πλεύσης» τής κινέζικης κοινωνίας.

Οι ριζικές αυτές αλλαγές έχουν αναμφίβολα σαν άφθετηριακό σημείο τους τή Μεγάλη Πολιτιστική Προλεταριακή Έπανάσταση. Η πολιτιστική επανάσταση ξέσπασε στα μέσα τής δεκαετίας του '60 με πρωτοβουλία ήγετικών στελεχών του κομμουνιστικού κόμματος. Κύριο χαρακτηριστικό τής ήταν ή πλατύτατη και άμεση παρέμβαση των λαϊκών μαζών στο πολιτικό προσκήνιο πού αναγορεύτηκαν έτσι σε κύριο και άμεσο ρυθμιστή των εξελίξεων.

Διακηρυγμένος στόχος τής πολιτιστικής επανάστασης ήταν τό στέριωμα και ή ανάπτυξη τής εξουσίας τής εργατικής τάξης ενάντια στις νέες μορφές πού εμφανίζονται και αγωνίζεται ή αστική τάξη κατά τή μεταβατική περίοδο πρὸς τό σοσιαλισμό. Ο στόχος αυτός έβαλε επί τάπητος τό καθήκον του νά αλλάξει ριζικά ή κινέζικη κοινωνία, νά επιταχυνθεί ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός τής, νά ανατραπούν οι ιδέες και οι πολιτικές και οικονομικές δομές πού αντιστρατεύονταν τά συμφέροντα τής εργατικής τάξης και των συμμάχων τής και τήν πορεία στο σοσιαλισμό.

Μέχρι τīs πρόσφατες εξελίξεις, πού ακολούθησαν τό θάνατο του Μάο, ὅποτε ή νέα ήγεσία διάσπηκε νά αναγγείλει τό τέλος τής πολιτιστικής επανάστασης, οι κινέζοι κομμουνιστές είχαν σαν κύριο διακηρυγμένο στόχο τους τό νά συνεχίσουν και νά ολοκληρώσουν τήν πολ. επανάσταση.

Όμως ή πολιτιστική επανάσταση δέν είχε σημασία μόνο για τόν κινέζικο λαό, ή ακόμη περισσότερο για τούς κινέζους κομμουνιστές. Η έμπειρία τής πολ. επανάστασης αποτέλεσε ένα βασικό σταθμό στην ιστορία του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος, και ή θεωρητική, ιδεολογική και πολιτική συνεισφορά τής για τό ξεπέρασμα τής κρίσης τής κομμουνιστικής κύρια άριστερας, σε παγκόσμιο επίπεδο, μπορεί νά είναι άνεκτίμητη.

Κι αυτό γιατί κατά τήν πολιτιστική επανάσταση μπήκε σε άμεση θαθεία και έμπρακτη κριτική ὅλο τό θεωρητικό ιδεολογικό και πολιτικό οικόδομημα πού παγιώθηκε σταδιακά μετά τό θάνατο του Λένιν στη

Σοβιετική Ένωση. Οικόδομημα πού στηριζόταν στη γραφειοκρατική παραμόρφωση του μαρξισμού, στον οικονομισμό και στην ύποτιμηση τής πολιτικής ταξικής πάλης. Πού άπονέκρωνε τή δημοκρατία των μαζών και τή λαϊκή πρωτοβουλία και ὀδηγύταν σταδιακά στην ὅλο και μεγαλύτερη αυτόνóμηση του κρατικού μηχανισμού και τής παραγωγής από τήν εργατική τάξη και τούς συμμάχους τής, ενώ βάθαινε ὅλο και πιό πολύ τό χάσμα ανάμεσα στους εργαζόμενους και σ' αυτούς πού στο ὄνομά τους κατείχαν τīs ανώτερες ιεραρχικά θέσεις στον κομματικό μηχανισμό, στο κράτος, στην οίκονομία.

Η πολιτιστική επανάσταση λοιπόν κατάδειξε έμπρακτα, με τόν πιό ξεκάθαρο τρόπο, τήν τεράστια βαρύτητα των θεωρητικών διατυπώσεων του Λένιν πώς ή δικτατορία του προλεταριάτου, ή ιστορική δηλαδή περίοδος του σοσιαλισμού, δέν είναι τακτική ή φάση πού ὀδηγεί σε κάποιους ενδιάμεσους σταθμούς, αλλά είναι ή φάση μετάδρασης στην άταξική κομμουνιστική κοινωνία μέσα από ένα δρόμο γεμάτο αντιφάσεις και συγκρούσεις, δρόμο τελικά διπλής κατεύθυνσης. Ταυτόχρονα ή λενινιστική άποψη ότι «ή ταξική πάλη δέν εξαφανίζεται κάτω από τήν δικτατορία του προλεταριάτου, παίρνει μόνο άλλες μορφές» δέν ήταν κενό γράμμα ή άφηρημένη θεωρητική διαπίστωση αλλά θεμελιακή θέση για τήν ὀργάνωση τής πολιτικής παρέμβασης τής εργατικής τάξης.

Έτσι για πρώτη φορά ὕστερα από δεκαετίες μπορέσαμε νά θυμηθούμε πώς σοσιαλιστική σχεδιοποίηση τής παραγωγής δέν είναι κάποιες διοικητικές αποφάσεις, αλλά μία ταξική σχέση πού έγγυάται τήν κρατική κυριότητα στα μέσα παραγωγής χάρη στη λαϊκή πολιτική παρέμβαση. Η παρέμβαση αυτή καταπολεμά και περιορίζει τīs τάσεις αυτόνóμησης των επιχειρήσεων, τάσεις ενόπαρκες στις παραγωγικές μονάδες, πού διατηρούν, άναγκαστικά, τήν εργασιακή διαδικασία και τīs εργασιακές σχέσεις του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Πού σημαίνει ὅτι τό προχώρημα του σοσιαλισμού συνεπάγεται τήν ποιοτική αλλαγή των παραγωγικών δυνάμεων κάτω από τīs νέες (σοσιαλιστικές) σχέσεις παραγωγής πού συνεχώς θά ὀδραιώνονται και θά ἑνοποιούνται σε μία επίπονη πορεία «μαρξισμού του κράτους».

Είδαμε έτσι κατά τήν πολιτιστική επανάσταση τīs κινέζικες επιχειρήσεις νά επαναστατικοποιούνται. Είδαμε νά προκύπτουν νέες δομές πού ήταν συγχρόνως παραγωγικές μονάδες, κέντρα άσκησης τής πολι-

τικής εξουσίας και χώροι ιδεολογικής δουλείας. Καταλάβαμε πώς οι καπιταλιστικές σχέσεις όχι μόνο είναι παρούσες σ' όλη αυτή την περίοδο αλλά και ότι αποτελούν το αντίπαλο δέος που συνεχώς άπειλει το σοσιαλισμό. Και πώς η εξέλιξή τους, η εγκαθίδρυση της άμεσης δημοκρατίας των μαζών, η κατάργηση κάθε σχέσης κυριαρχίας—υποταγής μπορεί να είναι μόνο αποτέλεσμα ενός συνειδητού πολιτικού αγώνα ενάντια στον καπιταλιστικό τύπου κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας και στις άστικές σχέσεις που αναπόφευκτα έξακολουθούν να υπάρχουν στον κρατικό και τον οικονομικό μηχανισμό.

Φυσικά όλα αυτά δεν αναδείχθηκαν σαν μία ολοκληρωμένη κατάσταση, ή, επί το χειροκρινότερο, σαν ή άρνηση της άρνησης του μαρξισμού. "Όλα αυτά αναδεικνύονται και αποκρύβονται, κατακτώνται και χάνονται στη διάρκεια μιας αντίφατικής διαδικασίας όπου ο μαρξισμός συνυπάρχει και συγκρούεται με τον οικονομισμό, ο οικονομισμός και ο εμπειρισμός οδηγούν στο ρεφορμισμό ή τον άριστρισμό, ο ρεφορμισμός συγκρούεται με τον άριστρισμό και οι δυο μαζί με τον μαρξισμό, ή πρωτοπόρα λαϊκή παρέμβαση αντιπαλεύει τον πατερναλισμό και τον αυθορμητισμό, το σχέδιο αντιπαλεύει τις εξουσίες αυτοδιοίκησης των επιχειρήσεων και η σοσιαλιστική ιδεολογία τον ελιτισμό της εξειδίκευσης. "Όλα αυτά «μαζί και ταυτοχρόνως» κάνουν τη διαχωριστική γραμμή των «δύο δρόμων» δυσδιάκριτη διά γυμνού οφθαλμού.

Έτσι η πορεία της πολιτιστικής επανάστασης εξελίχθηκε μέσα από έντονες αντιφάσεις, εξάρσεις και πικυρίσματα, διαϊότατες συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις αυτές αντικατοπτρίζονταν άμεσα και στο ήγετικό επίπεδο του κομμουνιστικού κόμματος.

Παρόλες όμως τις αλλαγές, η επαναστατική γραμμή, που έκφραζε και τις απόψεις του Μάο Τσέ Τούγκ και που συγκροτήθηκε μέσα στην ίδια τη διαδικασία της πολιτιστικής επανάστασης, κατάφερε, μέχρι τον 'Οκτώβριο του '76 και την απομάκρυνση των «4», να διατηρήσει την ιδεολογική και πολιτική ήγemonία μέσα στο κόμμα και την κινέζικη κοινωνία συνολικά. Κι αυτό παρότι οι εκπρόσωποι της τάσης αυτής δεν μπόρεσαν ποτέ να έλέγξουν τον κρατικό μηχανισμό και το στρατό που πέρασαν από τα χέρια της εμπειριστικής—άριστριστικής τάσης Λίν Πιάο (9ο Συνέδριο Κ.Κ.Κ.) στα χέρια των «μετριοπαθών» (Τσού Έν Λάι, Χούα Κοϋο Φέγκ) που γρήγορα συμμάχησαν με τη δεξιά τάση που είχε προσωρινά συντριβεί τα πρώτα χρόνια της πολιτιστικής επανάστασης. (Βλ. Σάολ Μπετελέμ «Το μεγάλο άλμα προς τα πίσω», Αθήνα 1978, και τη διδύμοπαρουσίασή του στις επόμενες σελίδες αυτού του τεύχους. Έπίσης Γιάννη Μηλιού «Η κινέζικη επανάσταση και η καταδίκη των «4» στο Περιοδικό «Ο Πολίτης» τ. 15, Δεκέμβριος 1977).

Οι αιτίες που οδήγησαν στην ήττα της επαναστατικής γραμμής τον 'Οκτώβριο του '76 δεν αναδύθηκαν ξαφνικά μετά το θάνατο του Μάο. Η αδυναμία (θεωρητική και πολιτική) της επαναστατικής τάσης να αναλύσει ταξικά τη σημερινή Κίνα και να χαράξει τη στρατηγική της με βάση αυτή την ανάλυση, η αδυναμία της να θεμελιώσει σε μόνιμη βάση τη συμμαχία της επαναστατικής διάνοησης με την εργατική τάξη ήταν πραγματικά πολύ πιο παλιές.

Οι αδυναμίες αυτές αναδείχθηκαν με έντονο τρόπο ήδη από την πρώτη φάση της πολιτιστικής επανάστασης, άκομμη και την εποχή που η λαϊκή πρωτοβουλία και συνέργεια είχε φτάσει στο ζενίθ της.

Τα αποτελέσματα αυτών των αδυναμιών ήταν άμεσα. Ο αγώνας του λαού για την επαναστατικοποίηση της κινέζικης κοινωνίας, για τη ριζική αλλαγή των κοινωνικών σχέσεων, δεν μπόρεσε να ξεπεράσει ορισμένα όρια. Οι σοσιαλιστικές αλλαγές δεν μπόρεσαν να φτάσουν στο σημείο μη έπιστροφής.

Τότε παίχτηκε και χάθηκε ένα πολύ σημαντικό παιχνίδι όχι μόνο για την Κίνα αλλά και για το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα. Η μάχη για την Κομμούνα της Σαγκάης (βλ. Σ. Μπετελέμ δ.π. σελ. 76—83).

Η Κομμούνα της Σαγκάης εγκαθιδρύθηκε τον 'Ιανουάριο του 1967 σαν αποτέλεσμα της άμεσης παρέμβασης ενός εκατομμυρίου και πλέον εργαζομένων και αποτέλεσε μία έντελως νέα μορφή οργάνωσης της εξουσίας της εργατικής τάξης και των συμμάχων της που στηριζόταν σχεδόν ολοκληρωτικά στην άμεση δημοκρατία των μαζών. 'Επέτρεπε δηλ. την άμεση άσκηση της εξουσίας από τις μάζες. Η εκτελεστική και νομοθετική εξουσία έπαψε να άσκειται, για λογαριασμό του λαού, από τις 'Επαναστατικές 'Επιτροπές ή τα ύπουργεία και περνούσε άμεσα στα χέρια της νέας μαζικής πολιτικής οργάνωσης που άγκάλιαζε όλους τους εργαζομένους. Η διάκριση ανάμεσα στο κράτος και στην εργατική τάξη έτεινε να εξαφανιστεί.

Οι 'Επαναστατικές 'Επιτροπές, τά αίρετά όργανα των εργαζομένων και του στρατού που αναδείχθηκαν άμέσως μετά το ξέσπασμα της

πολιτιστικής επανάστασης και που άσκούσαν την εξουσία αντιπροσωπεύοντας τους εργαζομένους δεν ήταν παρά μία μεταβατική δομή στην πορεία προς την άμεση δημοκρατία των μαζών. Παράλληλα ο κίνδυνος να υποκατασταθούν από την τοπική οργάνωση του κόμματος ή και άκομμη να γραφειοκρατικοποιηθούν και να άποκοπούν από τις μάζες ήταν ιδιαίτερα ύπαρκτος. Ο κίνδυνος αυτός έγινε άλλωστε πραγματικότητα μετά τις εξελίξεις του 'Οκτώβριου του '76.

Η Κομμούνα δεν αποτέλεσε έτσι άλλα ένα δήμα μπρός στην πορεία προς το σοσιαλισμό. Άποτελούσε την καθοριστική τομή, που η γενίκευσή της σ' όλη την κοινωνία, θά οδηγούσε την εξουσία της εργατικής τάξης σε μία έντελως νέα φάση. Η νίκη της Κομμούνας θά αποτελούσε την ολοκλήρωση των στόχων της πολιτιστικής επανάστασης, θά σημάδευε το σημείο μη έπιστροφής στην πορεία της κινέζικης κοινωνίας για την κατάργηση των ταξικών διακρίσεων, για τη μετάβαση προς την κομμουνιστική κοινωνία.

Συγχρόνως η εμπειρία της Κομμούνας ήταν ένας σταθμός στο παγκόσμιο κομ. κίνημα γιατί για πρώτη φορά άποκάλυψε έμπρακτα, με τόσο καθαρό τρόπο, την ιστορική τάση του να καταργηθεί ο χωρισμός του κράτους από την εργατική τάξη κατά την μεταβατική περίοδο της δικτατορίας του προλεταριάτου.

Έδειξε έμπρακτα αυτό που με τόση έπιμονή διακήρυσαν ο Μάρξ και ο Λένιν, ότι δηλαδή η δικτατορία του προλεταριάτου πραγματώνει την πλατειά και άμεση δημοκρατία των μαζών, καθώς το κράτος παύει να είναι ένας μηχανισμός πέρα και πάνω από τους εργαζομένους (έστω και στην ύπηρεσία τους, όπως στην πρώτη φάση της δικτατορίας του προλεταριάτου), καθώς η ίδια η πολιτική οργανωμένη εργατική τάξη άνακηρύσσεται σε κράτος και άνοίγει το δρόμο για να καταργηθεί κάθε σχέση κυριαρχίας—υποταγής, κάθε διάκριση ανάμεσα στην πνευματική και τη χειρωνακτική εργασία, για να καταργηθούν τελικά οι κάθε μορφής ταξικοί διαχωρισμοί και διακρίσεις και μαζί τους το ίδιο το κράτος.

Η εμπειρία της Κομμούνας επαναεπιβεβαιώνει έτσι το στρατηγικό στόχο των κομμουνιστών, τη μετάβαση στην κομμουνιστική κοινωνία, στόχο που για μία όλόκληρη εποχή θεωρήθηκε ουτοπικός ή έστω ξεχάστηκε.

Ένα μήνα μετά την εγκαθίδρυση της Κομμούνας της Σαγκάης, οι 'Επαναστατικές 'Επιτροπές πήραν και πάλι τη θέση της. Δίπλα τους όμως δημιουργήθηκε τώρα και μία «δευτέρα εξουσία» τοπικών μαζικών οργάνων που οικοδομήθηκαν σύμφωνα με τις άρχές της Κομμούνας και πήραν την όνομασία «Σέν Βου Λιάν». Και τά όργανα αυτά δεν διατηρήθηκαν πάντως για ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η ήττα της Κομμούνας της Σαγκάης με κανένα τρόπο δεν προδίκαιε τη σημερινή εξέλιξη της κινέζικης επανάστασης. 'Ανάδειξε μόνο μία πιθανή έκδοχή αυτής της εξέλιξης, έκδοχή που τελικά, μέσα από τις όξυτατες ταξικές συγκρούσεις, κατάφερε να έπικρατήσει.

Τό κείμενο που δημοσιεύουμε παρακάτω περιεχόταν στο προσωρινό ύλικό του 9ου Συνεδρίου του ΚΚΚ που έγινε τό 1969 και σημάδεψε τό τέλος της πρώτης φάσης της πολιτιστικής επανάστασης.

Τό κείμενο γράφτηκε μέσα στο 1968 και πραγματεύεται τό πρόβλημα της Κομμούνας της Σαγκάης και την πορεία της πολιτιστικής επανάστασης από τις άρχές του 1967. Προέρχεται από μία τάση ιδιαίτερα ισχυρή στις τάξεις των ερυθροφρουρών στην όποία είχε άποδοθεί ή όνομασία «'Ακρα 'Αριστερά». Η όμάδα αυτή δεν ταυτιζόταν με καμία από τις τρεις βασικές τάσεις που έκφράστηκαν ήγετικά στο 9ο Συνέδριο (Τάση Λιν Πιάο, «μετριοπαθείς», τάση των «4»). Παρόλα αυτά οι ιδεολογικές συγγένειες της «'Ακρας 'Αριστεράς» με τους «4» είναι έφανερες: Πολεμική ενάντια στους «μετριοπαθείς», κριτική στη γραμμή του να αντικαθίστανται πρόσωπα χωρίς να δίνεται βάρος στη ριζική αλλαγή των κοινωνικών σχέσεων (κριτική που άσκησαν οι «4» στο Λίν Πιάο), έπιμονή στη θέση ότι ή άστική τάξη συγκροτείται «σαν τάξη» σαν ταξική πρακτική, μέσα στο κράτος και τό κόμμα κι όχι ότι άπλά διεισδύουν κάποιοι «πράκτορες» ή εκπρόσωποι της κ.λ.τ.

Τό κείμενο αυτό δόθηκε ήδη στις άρχές του 1969 σ' ένα μέλος της συντακτικής έπιτροπής του «'Αγώνα» από μία όμάδα κινέζων φοιτητών στη Δυτική Εύρώπη και δημοσιεύεται για πρώτη φορά. Πιστεύουμε ότι μετά τις εξελίξεις του 'Οκτώβριου του '76 τό κείμενο αυτό, άν και γραμμένο 10 χρόνια πριν, είναι ιδιαίτερα έπικαιρο γιατί μάς βοηθάει σημαντικά να γνωρίσουμε τό χαρακτήρα της πολιτιστικής επανάστασης και να καταλάβουμε τό περιεχόμενο των πολιτικών συγκρούσεων που την άκολούθησαν.

Γεωργίου 1979